

Оксана Цюняк,

аспірант відділу виховних систем у педагогічній освіті Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України (м.Київ)

Oksana Tsiuniak,

graduate student of educational systems in teacher education Institute of Education and Adult Education National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Kiev)

РОЛЬ КРАЄЗНАВСТВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

THE ROLE OF LOCAL HISTORY IN THE TRAINING FUTURE MASTER OF ELEMENTARY EDUCATION

У статті на основі аналізу наукової літератури розглянуто структуру краєзнавства та визначена його роль у професійній підготовці майбутніх магістрів початкової освіти, розкрито зміст краєзнавчої діяльності майбутніх педагогів.

Ключові слова: магістри початкової освіти, професійна діяльність, краєзнавство, педагогічна спадщина видатних учених.

On the basis of analysis of scientific literature and ethnology The structure defined its role in the training of future masters of elementary education, local history disclosed the content of future teachers.

Keywords: graduate elementary education, professional activities, studies, pedagogical heritage of outstanding scientists.

В статье на основе анализа научной литературы рассмотрена структура краеведения и определена его роль в профессиональной подготовке будущих магистров начального образования, раскрыто содержание краеведческой деятельности будущих педагогов.

Ключевые слова: магистры начального образования, профессиональная деятельность, краеведение, педагогическое наследие выдающихся ученых.

Постановка проблеми. Могутнім і невичерпним джерелом духовності, моральності і культури сучасної людини є її любов до рідного краю, його безцінних багатств, глибока шана до віковичних традицій свого народу. Справжній письменник, науковець, педагог починає свою творчу діяльність з рідного краю. Гете писав: «Для того, щоб зрозуміти поета, треба їхати на його батьківщину».

На сучасному етапі національного духовного відродження України суспільству потрібен новий тип педагога-професіонала, який має якісну фахову та психолого-педагогічну підготовку, здатний формувати творчу особистість, «громадянина-патріота України, який усвідомлює свою належність до європейської цивілізації, чітко орієнтується в сучасних реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлений до життя й праці в XXI столітті» [4, С. 4-6]. Тому, саме сьогодні зросла роль краєзнавства у формуванні почуття патріотизму, поваги та любові до рідної Батьківщини. Ефективність реалізації завдань реформування освіти, спрямована на виховання національно свідомих і освічених громадян України, багато в чому залежить від культуротворчої, зокрема краєзнавчої підготовки майбутнього педагога.

Як наголошує Я.М. Серкіз, «знання рідного краю не просто збагачує і звеличує людину, воно служить своєрідним містком, що єднає покоління минулі з поколіннями прийдешніми. Пошана до традицій давньої культури та славного минулого творить тривкі основи теперішності і є запорукою майбутнього» [6, С. 3-5].

Аналіз актуальних досліджень. Краєзнавство здавна визнано одним із найважливіших засобів зв'язку навчання та виховання з життям. Використання місцевого матеріалу привертало увагу видатних педагогів минулого Я. Коменського, Ж. Руссо, І. Песталоцці. Їх ідеї про виховання з урахуванням місцевих умов у подальшому мали значний вплив на розуміння сутності краєзнавства, його місця і функцій у навчанні. Дослідниками на різних етапах суспільного розвитку накопичено значний науковий та емпіричний досвід щодо розгортання і тенденцій розвитку освітньо-краєзнавчої роботи. Суттєвий внесок у дослідження краєзнавства як педагогічного феномену зроблено М. Грушевським, М. Драгомановим, М.Пироговим, К. Ушинським та ін.

Питання про знання краю народом, зокрема молоддю, студентством, хвилювали В. Антоновича, Д. Багалія Н. Дашкевича, Н. Молчановського та ін. Теоретико-методичні засади освітнього краєзнавства у своїх працях розробляли Т. Бабенко, В. Борисов, А. Даринський, М. Дуденко, В. Обозний Е. Пасічник, І. Прус, Г. Пустовіт, М. Стельмахович, А. Сиротенко та ін. Питання використання краєзнавства в професійній роботі педагога розкрито в сучасних дослідженнях В. Матіяш, Т. Міщенко, О. Пірожкової.

Метою даної статті є визначення ролі краєзнавства у професійній підготовці майбутніх магістрів початкової освіти у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Краєзнавчі ідеї, які корінням сягають сфери української етнопедагогіки, почали впроваджуватися в навчально-виховну практику ще в школах Київської Русі. Опанування учнями історичних, педагогічних, географічних знань пов'язувалося з відомостями про культурну спадщину рідного краю. Безіменні народні «краєзнавці» - знавці місцевої історії передавали з покоління до покоління свої знання, які зберігалися в народній пам'яті, відбивалися в давніх літописах.

Видатні представники української інтелігенції: письменники (Т. Шевченко, М. Старицький, І. Франко, Л. Українка), педагоги (К. Ушинський, С. Русова, Х. Алчевська, Б. Грінченко), етнографи (П. Куліш, П. Чубинський, Д. Яворницький) та інші розпочали велику роботу з вивчення культурної спадщини українського народу, заклали підвалини наукового напрямку краєзнавства, народознавства, українознавства.

Так, К. Ушинський одним з перших звернув увагу на необхідність розвивати «інстинкт місцевості» – здатність бачити навколишнє середовище в контексті природи, суспільства, культури. Педагог-гуманіст уперше визначив краєзнавство як педагогічне поняття, виділяючи суспільний, освітньо-виховний і педагогічний аспекти. Він рекомендував вивчати шкільні предмети (мову, географію, історію) за принципом «кола, що розширюється»: від знайомого, близького (рідний край), до загального, далекого (країна). Класичним прикладом використання краєзнавчого принципу навчання і виховання є його підручник «Рідне слово», де значне місце посідає усна народна творчість – місцеві казки, прислів'я, думи. У методичному аспекті цінною є його думка про краєзнавство як засіб реалізації міжпредметних зв'язків.

В Українському педагогічному словнику С. У. Гончаренко визначає краєзнавство як освітньо-виховну роботу, яка полягає у всебічному вивченні частини країни (області, району, міста тощо); основним завданням його є вивчення природи, населення, господарства, історії та культури рідного краю з пізнавальною, науковою, навчальною, виховною, практичною метою [1, с. 179].

Розглянемо структуру педагогічного краєзнавства (за В. Матіяш) [3 с. 113-114].

Історико-педагогічне краєзнавство досліджує історію освіти краю, розвиток системи народної освіти і педагогічної думки.

Школотознавче краєзнавство здійснюється усюди і постійно з метою управління плануванням. Органи народної освіти, планові органи збирають різні місцеві матеріали, використовують статистичні дані, що дозволяють правильно визначити сітку шкіл, факультативи, склад кадрів тощо.

Дидактичне краєзнавство передбачає вивчення місцевих географічних, екологічних, виробничих та інших особливостей із дидактичною метою для того, щоб місцеві об'єкти використовувались у процесі навчання як засоби наочності й конкретизації загальних наукових положень. До дидактичного краєзнавства відносять специфічність змісту освіти і виховання з урахуванням національних і регіональних особливостей.

Зміст краєзнавчої діяльності майбутніх педагогів передбачає: оволодіння знаннями з літературних й інших джерел інформації шляхом безпосереднього вивчення регіону, адже магістри початкової освіти протягом навчання проходять педагогічну практику – це той період, коли особливо активно здійснюється процес формування фахівця. Перебуваючи в постійному контакті з майстрами педагогічної справи, проникаючи в їхню творчу лабораторію, вони вбирають в себе те краще, що характеризує передових педагогів регіону. Майбутні фахівці вчаться творчо та самостійно мислити, аналізувати, узагальнювати, знаходити оптимальні варіанти.

Використання в освітній діяльності систематизованих напрямів краєзнавства, підпорядкованих парадигмі гуманістичних цінностей, дає можливість закладати у кожний навчальний план і кожний навчальний предмет аспекти, що об'єктивно сприяють формуванню загальноукраїнознавчого культурно-освітнього простору, у якому кожна навчальна дисципліна природним чином пов'язана з усіма іншими. В цьому випадку можна говорити не стільки про міжпредметні зв'язки, скільки про певне загальноукраїнське пізнавально-духовне поле, у якому краєзнавчий зміст будь-якого предмету має доцільність і своє функціонально визначене місце. Краєзнавчі знання навчальних предметів, інтегруючись у певну загальноукраїнознавчу сферу знань, способів діяльності і ціннісних орієнтацій, стають одним з засобів саморозвитку особистості. Такий підхід спрямований на формування краєзнавчої (регіонально-культурологічної) готовності майбутніх педагогів, які використовуючи інтегративну взаємодію навчальних предметів, зможуть моделювати регіональне культуротворче середовище навчання і виховання учнів.

Спостереження за навчанням магістрів початкової освіти Педагогічного інституту Прикарпатського національного університету імені В. Стефаніка (м. Івано-Франківськ) дають можливість стверджувати, що якість підготовки до краєзнавчої роботи вимагає ретельної і плідної роботи викладачів ВНЗ. Саме тому, на нашу думку, у навчально-виховний процес Педагогічного інституту було б доцільно впровадити курс «Педагогічне

краєзнавство», що є не лише одним з етапів теоретичної підготовки, а й створенням морально-психологічної атмосфери в студентському колективі.

Саме вивчення основ історико-педагогічного краєзнавства сприяє вихованню таких якостей як громадянськість, патріотизм, любов до рідного краю; формується творчий підхід до вивчення і використання місцевого історико-педагогічного досвіду, а також індивідуальний стиль діяльності, спрямованість на професію педагога, повага до педагогічної діяльності, розвиваються комунікативні уміння (слухати, вести діалог, бесіду, ставити питання, встановлювати особисті контакти тощо), педагогічний такт (на прикладі знайомства з діяльністю кращих педагогів краю).

Метою даного курсу є забезпечення ґрунтовної обізнаності зі скарбницею народної педагогічної мудрості, залучення їх до раціонального користування цими знаннями, підготовка до народознавчої роботи; збереження і передача наступним поколінням соціального досвіду, стабілізація родинних та суспільних стосунків. Послідовне і цілеспрямоване їх використання у навчально-виховному процесі на основі принципів народності, культуро- і природовідповідності, регіональності, емоційності має на меті відродити та розвинути духовно-моральну культуру громадянина України.

У результаті вивчення курсу студенти повинні оволодіти практичними навичками роботи з основними джерелами краєзнавчих знань; вивчити особливості окремих компонентів та всього природничо-територіального комплексу Прикарпатського регіону в цілому; знати особливості вивчення того чи іншого компоненту природно-територіального комплексу області, його окремих об'єктів і явищ; опанувати методику проведення дослідів і спостережень; навчитися фіксувати результати краєзнавчих спостережень у формі, придатній для їх наступного використання в навчально-виховному процесі як засобів навчання.

Вищим проявом сформованості готовності до здійснення самостійного творчого пізнання є навчально-наукова дослідна робота магістрів. Тільки гармонійне поєднання навчальної, виховної і наукової діяльності дає можливість випускнику вищого навчального закладу не тільки плідно трудитися в обраній сфері діяльності, але й займатися самовихованням і самоосвітою як у напрямку професіоналізму, так і з точки зору постійного підвищення свого загального культурного рівня. Якщо самостійну роботу називають єдністю знань і творчості, то науково-дослідна — вищий її прояв.

Професійна підготовка майбутніх магістрів початкової освіти в галузі краєзнавства сприяє інтенсифікації творчо-краєзнавчої роботи; вихованню поваги до самобутньої творчої спадщини видатних педагогів-земляків; зміцненню професійної компетентності майбутніх педагогів через залучення їх до науково-навчально-дослідної діяльності.

Висновок. Значення краєзнавства у професійній освіті полягає в тому, щоб залучати молодь до всебічного вивчення своєї місцевості, установлення зв'язків між глобальними, національними та регіональними аспектами у вивченні сучасних проблем екології й охорони навколишнього природного середовища, нагромадження краєзнавчого матеріалу.

Краєзнавство – це шлях безпосереднього чуттєво-раціонального пізнання конкретних об'єктів довкілля, ефективний засіб патріотичного, трудового, фізичного виховання, розвитку громадської активності та професійної орієнтації.

Таким чином, можна обґрунтовано стверджувати, що краєзнавча підготовка магістрів вищих навчальних закладів є досить важливим, перспективним компонентом сучасних наукових основ всебічно освіченого фахівця.

1. Бондаренко О.В. Зміст і структура готовності до краєзнавчої роботи // О.В.Бондаренко. – Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені В. Винниченка: Зб. – Кіровоград, 2005. – Вип. 60. – Ч. 2 – С. 250 – 253.
2. Гончаренко Семен. Український педагогічний словник – К.: Либідь, 1997. – с. 182
3. Матіяш В.В. Педагогічне краєзнавство: сутність, принципи, джерела // В.В. Матіяш. – Педагогіка і психологія професійної освіти. – №5. – С.113-114.
4. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті: Проект // Педагогічна газета. – № 7. – 2001. – С. 4 – 6.
5. Обозний В. В. Сутність та генеза краєзнавчої освіти / В. В. Обозний // Наука і сучасність: зб. наук. праць НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К.: Логос, – 2000.
6. Ярослав Серкіз. Історичне краєзнавство. Навчально-методичний посібник. – Львів: Львівський обласний науково-методичний інститут освіти, – 1995. – 96 с.